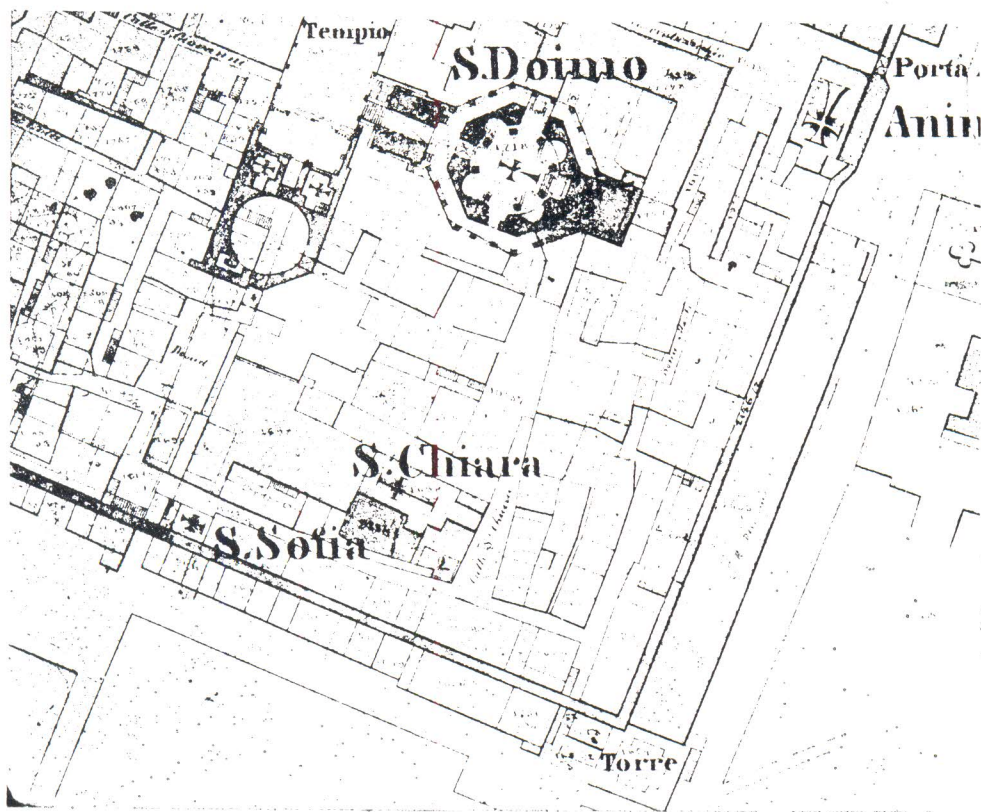

Urban Krizomali

CRKVICA SV. ANASTAZIJE U SPLITU

Položaj crkvice sv. Anastazije (Sofije) na katastarskoj mapi grada iz 1830. (Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju u Splitu)

Crkvice sv. Anastazije u Splitu¹⁾ bila je »de iure patronatus« obitelji Nadali te kao prosto nadarje većinom dana kanonicima splitske stolne crkve. Posjed nadarja sastojao se od pet komada zemlje, i to dvije oranice i tri vinograda, tako da je vrijednost toga izosila oko 14 dukata 1603,²⁾ 50 forinti 1732. i 200 lira sa 30 vriti površine 1808.

Spominju se rektori crkvice: Gaudije, kasnije splitski nadbiskup, 1136³⁾ P. Gregorius q. Petri 1473,⁴⁾ Nikola Alberti arhidjakon 1590. (koji je bio lišen službe 1592. te je nadarje bilo ispražnjeno 1604), Petar Nadali 1682, Dujam Petar Nadali 1698. (koji je krstio u toj crkvi sina Andrije Balbija),⁵⁾ Ivan de Benedictis (koji je na vratima crkvice dočekao 15. svibnja 1766. splitskog nadbiskupa Ivana Luku Garanjina) i Frano Giannuzzi 1808.⁶⁾

Uz crkvicu sv. Anastazije bila je malena kućica.⁷⁾ Crkvice je bila široka 14, duga 20, a visoka 20 stopa, dok je kućica imala 10 stopa dužine, a 8 širine i 14 visine.⁸⁾

Nadbiskup Mark' Antonije de Dominis našao je 1604. crkvicu potpuno zapuštenu tako da ju je nazvao spiljom razbojnika i naredio da se napravi potpuno novi oltar s pločom dostojne veličine.⁹⁾

Nadbiskup Stjepan Cosmi 1682. potvrđuje da je crkvice pristojno uređena i popravljena.¹⁰⁾ Na blagdan sv. Stošije Kaptol je običavao pjevati misu te prvu i drugu večernju.

Nadbiskup Antun Kačić 1732. naređuje da se nabave nove misnice svih boja,¹¹⁾ a nadbiskup Ivan Luka Garagnin 1766. naređuje nadarbeniku da se povrati zvono crkvice na svoje mjesto jer je posuđeno crkvi sv. Jerolima.¹²⁾

Crkvice sv. Anastazije nalazila se u uskoj ulici gdje je bila crkva sv. Klare (bivša Pučka kuhinja). To nam dokazuje i redosljed pohoda biskupskih vizitacija u kojima je iza crkva sv. Klare i sv. Andrije (mala crkva u sklopu samostana klarisa) slijedila vizitacija sv. Anastazije, a prosljedilo se s okolnim crkvicama sv. Roka na Peristilu, sv. Mihovila itd.

U starijim mapama grada Splita naznačena je pogrešno kao crkvice »S. Sofia«, valjda namjesto »sv. Stošija« (Anastazija).

U ulici bivše crkve sv. Klare i samostana klarisa nitko danas neće primijetiti da je do gradskih zidina, blizu onih stepenica za izlaz na zidine, bila crkvice sv. Anastazije (Stošije) koja je pretvorena u malu stambenu zgradu.

BILJEŠKE

- 1) Liber secundus Actorum R. Capituli Ecclesiae Metropolitanae s. Domnii Spalaten. — napisan 1495. nabroja 75 naziva crkava i crkvice u Splitu i okolici. Na trećem mjestu spominje: S. ANASTASIA. Kaptolski arhiv Split; G. Praga u knjizi »Atti e memorie della SDSP. II. 1927, 43« spominje da je crkvice sv. Anastazije poznata u XIV st.: »S. Anastasia que est in civitate Spalati«.
- 2) U vizitaciji Mihovila Priula 1603. spominje se na 13. mjestu među crkvama »in civitate Spalati«: S. Anastasia. Navodi se dalje da je njen »valor beneficij« 14 dukata godišnje.

- 3) Rukopis »Salonitana et spatatensia« Varia IV u Državnom arhivu u Zagrebu od crkvicama u Splitu i okolici, koji je pripadao zbirci Conte Fanfogna—Garagnin iz Trogira, sastavljen oko 1720, spominje na strani 34: »S. Anastasia era una parrocchia iuspatronato della casa di Gaudio Arcivescovo, della quale era rettore, quando fu ornato da mitra l'anno 1136. Ora è beneficio semplice ed è situata la chiesa...« Nije zabilježeno odakle je taj podatak crpljen. (Jedan primjerak tog rukopisa prepisao je 1928. E. Laszowski za potrebe ondašnjeg Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju u Splitu.)
- 4) Splitski nadbiskup Sforza Ponzoni (1616—1640) u svojim sabranim rukopisima (6 knjiga crveno ukoričenih) koji su napisani 1621—1622, među »Iura Capituli« mnogo puta spominje crkvicu sv. Anastazije. Na str. 5: »Locatio P. Gregorii q. Petri rectoris s. Anastasiae facta P. Doymo Balestrarich... in puncta s. Laurentii nuncupata Buxina luca.« (28. X 1473). Na str. 11: »Concessio ad pastinandum rectoris s. Anastasiae Nicolao Cambio unius terreni in Margnano ad Casglionum.« (16. VIII 1470). Na str. 26: »Locatio P. Georgii Petri rectoris s. Anastasiae unius terreni in loco Spinunta.« (27. X 1453). Na str. 58: »Permutatio inter rectorem s. Anastasiae et Joannem Filipovich in qua rector tradit terram in puncta Margliani et recepit in Pigliat.« (7. XI 1460). Spominje crkvicu još na str. 36, 79, 85 i 115.
- 5) U VII knjizi krštenih grada Splita u Župskom uredu stolne crkve dana 1. XI 1698. nalazimo da je kanonik Dujam Petar Nadali krstio Nikolu, sina plemića Andrije Balbija »... nella chiesa di Santa Anastasia.«
- 6) Nadzornik bogoštovlja za splitsko okružje Filip Dudan obratio se Vikarijalnoj kuriji u Splitu svojim dopisom od 10. III 1808. da mu se dadu podaci o crkvenim nadarjima. Kapitularni vikar, kanonik dr Horacije Bergelić sastavio je svojom rukom odgovor: »... opisao kako metropolitanska primacijalna crkva imade 86 nadarja u vezi sa raznim naslovima crkava. Postojeće crkve bile su već opisane. Među nadarjima 18 kanonika nalazi se i nadarje sv. Anastazije, koje sad posjeduje kanonik Frano Giannuzzi. Beneficij imade 30 vriti zemlje s prihodom od lira 200.«
- 7) Frano Carrara u svojoj knjizi »Archivio Capitolare di Spalato« (Split 1844, tiskara Oliveti et com.) na str. 15 pod br. 87 među ostalim dokumentima navodi pod nadnevkom 6. X 1269. prodaju male kuće uz crkvicu sv. Anastazije, vlasništva Vulcine Zernze i supruge mu Dominike obitelji Kulašić za 60 lira. Ta je kuća kasnije prešla u vlasnost splitskog kaptola.
- 8) U arhivu Namjesništva u Zadru u svesku XIX godine 1807—1809, br. 1256 Zadarskog inspektorata (i br. 351 Splitskog inspektorata) nalazi se upisan popis postojećih crkava u Splitu, i to 21 u gradu sa župskom stolnom crkvom, u Vel. varošu 12, a na Lučcu 6 (usve 40). Navedena je i crkvice sv. Anastazije i dane su dimenzije za nju i za malu kućicu do nje.
- 9) U vizitaciji Mark' Antonija de Dominisa od 8. V 1604. navodi se na listu 9: »Visitavit ecclesiam S. tae Anastasiae, quam maiori ex parte dirutam, totam vero pessime conditionatam invenit: potius speluncae latronum quam ecclesiae similen. Rectorem ipsius (est nempe beneficium simplex) ultimo loco fuisse Nicolaum Alberti olim Archidiaconum ecclesiae cathedralis spataten., et satis bonos dicitur habere redditus ac dici esse de iure patronatus laicorum quorundam nobilium. Altare angustissimum sine ullo signo consecrationis.« U formalnom dijelu vizitacije iste godine na listu 28 (ret.) navodi se: »Ecclesiam s. Anastasiae in praesens vacare invenit per privationem legitime factam contra personam Nicolai Alberti de anno 1592 auctoritate sacrae Congregationis super episcopos et audivit eam dici esse de iure patronatus quorundam nobilium sed nihil eos scivisse hactenus de dicta privatione.« U odlukama i naredbama poslije vizitacije, na listu 36 (ver.) navodi se: »Ecclesia s. Anastasiae omnino reparatur per sequestrationem fructuum et sufficienter ornatur. Altare novum de toto erigatur cum mensa lapidea iustae magnitudinis.« (Ove su odluke bile pročitate 5. IV 1606. u stolnoj crkvi sv. Dujma u Splitu po bilježniku Dujmu de Vitisu).
- 10) U vizitaciji Stjepana Cosmija (1678—1707) od 3. XII 1682. na listu 13 (ver.) navodi se: »Visitavit Ecclesiam s. Anastasiae, beneficium de iure patronatus familiae de Natalibus. Modo possidetur a R. do Petro ex eadem familia. Red-

ditus q. ducator. circiter. Onus nullum. Redacta est in decentem formam cum priore bello diruta esset. Sacra supellex sufficiens et nitida.« Na listu 42 (ver.): »Ponatur tabula praeparationis ad Missam.«

- 11) U vizitaciji Antuna Kačića (1730—1745) dana 26. IV 1732. navodi se posjeta crkvi sv. Anastazije nakon posjeta crkvama sv. Klare, sv. Ciprijana, sv. Barbare i sv. Julijane: »... Beneficium R. di Can. de Natalibus. Ius patronatus familiae, non habet onera praeter Missam cum interventu Capituli in die festo. Habet 5 terras, duas aratorias et tres vineas, redditus... cum oleo, vino et bladis f. 50. — Provideatur de casula omnium colorum, ac reliquis ad Missam necessariis.« (list 42). Zatim je posjetio crkvicu Sv. Ivana Krstitelja.
- 12) U vizitaciji Ivana Luke Garagnina (1765—1783) dana 15. IV 1766. navodi se posjet crkvi sv. Anastazije nakon crkvice sv. Ivana Krstitelja: »Ill. mus et R. mus Primas cum consueto Comitatu praecedente Cruce recto tramite perexit ad Templum s. Anastasiae, ubi reperit in janua stantem Adm. R. m. D. Joannem de Benedictis huius Templi Beneficiatum superpeliceo indutum atque aspersorium prae manibus gestantem, quo accepto et facta aspersione aquae benedictae super suo comitatu, praeintonit Antiphonam, decantavitque orationem propriam eiusdem Sanctae et facta oratione ante altare, ipsum visitavit decrevitque 1. Ipsum necessariis non destitui. 2. Campanam hinc sublatam et per praecessorem huius beneficii possessorem in Templum s. Hieronymi translata restitui. — Beneficiato

Današnji izgled ulaza crkvice sv. Anastazije (Snimio: Živko Bačić)

huius Templi incumbit onus quotannis per vrbli Capitulum decantandi Missam cum Primis et 2. dis Vesperis die 28 januarii quae dies fuit assignata festo huius Sanctae Titularis.«

Originali vizitacija splitskih nadbiskupa nalaze se u arhivu Splitske nadbiskupije.

URBAN KRIZOMALI rođen je u Kninu 1897. U Splitu se školovao do 1914. kada se ispisao iz splitske Realke i nastavio školovanje u Zadru na Centralnom bogoslovskom sjemeništu. Godine 1919. završio je u Zadru teologiju. U Rimu je 1926. promoviran za doktora crkvenog prava i dobio licencijat gregorijanskog pjevanja. Od tada pa do kraja svoga života godine 1973. obavljao je razne crkvene dužnosti u Splitu i Trogiru. Od 1937. bio je urednik »Lista biskupije splitsko-makarske«.

U bogatom arhivu splitske nadbiskupije našao je izobilje građe za svoje istraživanje i proučavanje povijesti splitske nadbiskupije i kaptola te splitskih biskupa i nadbiskupa. Objavio je više radova iz spomenutog područja.¹⁾ U »Listu biskupije splitsko-makarske« obrađivao je heraldiku (»Grbovi splitskih nadpastira« 1602—1923). Tiskao je raspravu »Trogirski ostaci jedne Biblije iz XI stoljeća«.

Kao profesor pjevanja i član Dijecezanskog vijeća za crkvenu glazbu prikupljao je građu o domaćoj i crkvenoj glazbi i pjevanju. (»Psalmidija ili nauka o pjevanju psalama«). Neki su mu radovi ostali u rukopisu (»Vizitacija splitskih nadbiskupa« i »Crkve u Splitu u srednjem vijeku«). Od zadnjeg spomenutog rukopisa nađen je samo kratki uvod, u kojem autor navodi da će spomenuti najprije crkve i crkvice kojih više nema ili su preinačene u druge svrhe, a zatim one koje postoje, te rukopis koji ovdje objavljujemo. Ostale je rukopise autor posudio, pa su za sada zagubljeni, a bili bi vrijedan prilog proučavanju splitskog srednjovjekovnog crkvenog graditeljstva.

Marljiv rad i djelo Urbana Krizomalija prilog su obogaćenju naše kulturne baštine i time nas zadužuju da ga ovdje spomenemo.

Gordana Sladoljev

1) Ivan Ostojić, Splitski kaptol u Splitsko-makarskoj biskupiji, Split 1977, str. 117—118.